

*Dr Desimir Pajević: „Motivacioni činioci izbora
vojne profesije“*

U izdanju Vojnoizdavačkog zavoda (Biblioteka »Pravila i udžbenici«) krajem 1983. godine izašla je knjiga »Motivacioni činioci izbora vojne profesije«. Ova studija rezultat je višegodišnjeg istraživanja autora dr Desimira Pajevića, ranije saradnika Centra za klasifikaciju i selekciju ljudstva za potrebe JNA, a sada vanrednog profesora vojne psihologije u Vojnoj akademiji KoV. Sama činjenica da je autor ove studije već afirmisan u našoj javnosti kao stručnjak za psihologiju i istraživanje problema izbora vojne profesije, govori da je u pitanju delo od izuzetne vrednosti za one koje interesuju teorije izbora zanimanja, a posebno uticaj pojedinih faktora na izbor vojne profesije u našem društvu.

Autor ove studije ukazuje da se problem izbora zanimanja uopšte, pa i vojne profesije, mora posmatrati kao rezultat interakcije više faktora. Oni se odnose na karakteristike same profesije i na psihološko-sociološke karakteristike populacije mladih, kojoj pripadaju kandidati za vojne škole. U okviru tog zanimanja i u kontekstu savremenih teorijskih shvatanja izbora zanimanja, autor je nastojao da odgovori na neka pitanja koja su značajna za proučavanje problema motivisanosti mladih za vojnu profesiju. Posebno značenje ima uverenje autora da se pri proučavanju motivisanosti mladih za vojni poziv moraju više sagledati uloga i značaj psihološkog faktora — na šta ukazuju rezultati istraživanja prezentovani u studiji. Za razliku od toga, najčešće se motivisanost za vojnu profesiju pokušava objašnjavati faktorima ekonomskog karaktera i težinom i odgovornošću ove profesije u odnosu na druge.

Studiju sačinjavaju sledeće celine: uvod, značaj izbora zanimanja, teorijska shvatanja izbora zanimanja, naučno-metodološko vrednovanje teorija izbora zanimanja, izbor vojnog poziva, zaključno razmatranje i korišćena literatura.

Značajno mesto u prvom delu studije autor daje analizi geneze i rezultatima najpoznatijih teorija izbora zanimanja psihološkog i sociološkog karaktera. Pri tome ističe »da nijedna od navedenih teorija nije dobila potpunu naučnu verifikaciju, i da ih treba dalje istraživati« (str. 98). U delu knjige »Naučno-metodološko vrednovanje teorija izbora zanimanja« autor zaključuje da je izbor zanimanja složen problem za svakog pojedinca, a da su mogućnosti teorija u prognozi izbora zanimanja i budućeg profesionalnog razvoja dosta ograničene. Potrebno je više poznavati psihološke i sociološke aspekte određenih zanimanja da bi se sa stanovišta motivacije i osobina ličnosti kandidata mogao predviđati izbor zanimanja.

Autor nije bez razloga posebno istakao razlike koje postoje između političkog sistema socijalističkog samoupravljanja i političkih sistema drugih zemalja u pogledu karakteristika vojne organizacije i vojne delatnosti. Ta razlika postoji, ali tu činjenicu ipak treba posebno istaći s obzirom na društveni ugled vojne profesije u našoj zemlji, kao i na to da je vojna profesija u našoj zemlji izgubila neke karakteristike klasične (stajaće) vojske: elitizam, zatvorenost, monopol nad odlučivanjem. U stvari, JNA nikada nije ispoljila težnju osamostaljivanja kao faktora društvene moći, niti je došlo do njenog odvajanja od naroda. To su i najvidnije manifestacije njenog socijalističkog karaktera.

Prezentovani rezultati navedeni u studiji dobiveni su empirijskim istraživanjem koje je autor sproveo među učenicima srednjih škola u građanstvu (kojima pripada i onaj deo kandidata koji konkurišu za prijem u vojne akademije) i među roditeljima tih učenika. Tako, između ostalih, neki rezultati istraživanja pokazuju tendenciju da sa većim obrazovnim nivoom roditelja, sa opadanjem broja dece u porodici i sa življenjem u većim gradskim celinama opada broj kandidata za vojne akademije. Bilo bi, verovatno, netačno, odnosno nedovoljno konstatovati da autor prenaglašava uticaj obrazovnih i demografskih karakteristika našeg društva, čije su promene danas izraženije, na smanjenje broja kandidata za vojnu profesiju. Kao rezultat empirijskog istraživanja, ova tvrdnja verovatno odražava stanje koje, u stvari, nije stalno i koje je podložno izmenama zavisno od društvenih kretanja. Stoga, autor ističe potrebu kontinui-

ranog praćenja promena u karakteristikama populacije kandidata za visokoškolsko obrazovanje kako bi se moglo, na određen način, uticati na njihovu motivaciju za vojni poziv.

Najviše prostora u ovoj studiji autor je posvetio istraživanju pojedinih faktora koji značajno utiču na izbor vojne profesije, kao i razmatranju i analizi dobivenih rezultata koje je prezentirao čitaocu pomoću tabela i opisa. Posebno je analizirao: uticaj sposobnosti na izbor; školski uspeh i izbor zanimanja; osobine ličnosti i izbor vojne profesije; uticaj motiva na izbor zanimanja; osnovne razloge opredeljenja kandidata za pojedina zanimanja; uticaj stavova na izbor vojne profesije; informisanost učenika o vojnom pozivu. Uticaj navedenih faktora je ispitivan upoređivanjem vojne profesije sa drugim profesijama za koje se, najčešće, opredeljuju učenici posle završetka srednje škole. Specifičnost ove studije je u tome što autor, pored istraživanja uticaja ovih faktora, uporedo analizira i postojeća teorijska shvatanja izbora zanimanja, što je manje poznat pristup u proučavanju i istraživanju ove problematike.

Prema rezultatima brojnih istraživanja, mladi u našem društvu imaju veoma pozitivne stavove prema vojnom pozivu i JNA u celini. Tako je, prema ispitivanju Instituta za kriminološka istraživanja u Beogradu, na listi od 48 zanimanja — zanimanje »oficir« zauzelo osmi rang. Međutim, kako autor ove studije ističe »emocionalna usmerenost prema našoj armiji i vojnom pozivu svakako je bitan, ali ne i dovoljan uslov za veći odziv kandidata za vojne akademije« (str. 105).

Razmatrajući u posebnom poglavlju karakteristike vojne profesije u našem samoupravnom društvu, autor ističe neke aktivnosti koje bi (ili su) doprinele porastu realnog ugleda vojne profesije, i to: podizanje obrazovnog nivoa našeg starešinskog kadra, veće otvaranje vojne profesije prema društvu, poboljšanje materijalnog položaja i povoljnije rešavanje pojedinih pitanja iz radnog odnosa. To bi, uz povoljne karakteristike vojnog poziva, moglo imati pozitivan odraz na motivaciju za vojnu profesiju. Razmišljajući o ovim stavovima čitalac bi mogao steći utisak subjektivne tendencije autora. Međutim, autor se u svom zaključku ogradio, ističući da još nemamo dovoljno pravih i celovitih objašnjenja za nedovoljnu motivisanost mladih za vojnu profesiju, čak i u uslovima kada su veoma otežane mogućnosti zaposlenja. Stoga se ne želi upuštati u odgovor na ova pitanja. Mada autor smatra, verovatno, da je to predmet posebne studije, takav napor bi, nesumnjivo, doprineo potpunijem objašnje-

nju i razumevanju ove aktuelne problematike. Osim toga, odgovorom na ovo pitanje autor bi celovitije zaokružio ovaj istraživački poduhvat.

U zaključnom razmatranju autor ističe da je cilj studije da, polazeći od nekih teorijskih shvatanja izbora zanimanja, ukaže na uticaj pojedinih faktora na izbor vojne profesije. Pri tome, na izbor vojne profesije ne utiče samo jedna grupa faktora (bilo psiholoških ili socijalno-ekonomskih), nego je uslovljen i interakcijom faktora različitog karaktera.

Navedenom studijom proširuje se i produbljuje spoznaja motivacionih činioca koji utiču na izbor profesije, a naročito vojne. Stoga je studija zanimljiva i za širi krug čitalaca: naučne radnike, stručne radnike koji se bave obrazovnom delatnošću, starešine u oružanim snagama, a naročito subjekte propagandno-informativne delatnosti koji popularišu vojni poziv.

Kapetan
mr **BOGDAN ILIĆ**